

הלכות תפלין סימן לב

הם פתוחות בין להרמב"ם בין להרא"ש ופרשה אחרונה היא (קסד) סתומה *לדעת הרמב"ם: לז (קסה) *מעור הפתים צריך להיות *מעור בהמה חיה ועוף (קסו) *טהורים, ג' אפלו מנבלה

באר היטב

פחות מט' אותיות, והפרשה ד' יעשה ג"כ תחלת הדרך נוח קצת אבל פחות מט' אותיות, נמצא הפרשה ה' סתומה להרמב"ם ולהרא"ש, ולהרמב"ם מקרי זה מתחיל באמצע וגם להרא"ש אין כאן פתוחה כיון שאין כאן במקום א' חלק פשוט. וא"ל דלא יצא בסוף פרשה ג' קלל ובתחלת פרשה ד' יצא פחות משעור, זה אינו דע"כ בענין נוח בין פרשה לפרשה כלשון ט' אותיות בין בסתומה בין בפתוחה, אלא דכאן אי אפשר לעשותו במקום א' דאז הוי פתוחה ע"כ חלקנו השעור לבי' תלמים, עכ"ל ט"ו זכ"כ הרמ"ע מפאנו סימן קו, וצ"ע בשינוי נה"ג בהקט"ב כ"י עיף כו. ואין לעשותו בשביל ספק בו וזוהו תפלין, כ"י. וכתב הב"י שגדול א' פסל כל התפלין במדינתו שהיו עשויות לדעת הרא"ש, כי ס"ת שלהם היו הפרשיות לדעת הרמב"ם א"כ העולה בתורה ותפלין בראשו סתרי

פרשיות שאחרי הראשונה יעשו פתוחות מכה שעור החלק שלפניהם, והינה החלק מ' שלפניה בסופה עושה פ' שאחריה פתוחה והיא מתחלת בראש שיטה, וזהו בין להרמב"ם בין להרא"ש, רק מה שמתחילין פרשה ה' באמצע שיטה מקרי פתוחה לדעת הרא"ש ואין פתוחה בין להרמב"ם הוי זה סתומה, ובהו באר לך דברי המחבר. וכתב ט"ו דיש לפתוח דרך אחרת שנעשה לצאת ידי הרמב"ם והרא"ש, ונקרי תחלת בראש דכתב הרמב"ם בצורה ב' דסתומה דאם לא נשאר מן השיטה כדי להניח נוח בשעור וקלכב בסוף שיטה תכה אמת יצא הכל פנוי ויציא מעט נוח מראש שיטה שניה וכו', ולפי דבריו דאפשר דגם להרא"ש כן ע"ש, א"כ הוציא לעשות עצה"ש יעשה בדרך זה, דפרשה א' וב' ותחיל בראש הנה וישיר בסוף חלק כדי ט' אותיות, רק פרשה ג' ותחיל ג"כ בראש דף וישיר

משנה ברוך

בין תכה לתכה צריך להניח מלא אות קטנה, (קסג) ובר"עבד יש להקל כשמניח רק כמלא ט' אותיות קטנות¹⁹⁸³ (דהינה יודיין) וכשמשמעת השלחן צריך כאן, וכתב הפרי"מגדים דמשערין הרחוק של הט' אותיות כפי אותו הפתח, וכל השעור הזה הוא (קסד) בין לפתוחה או לסתומה: (קסד) סתומה לדעת הרמב"ם. ואף לדעת הרא"ש היא פתוחה, מפל מקום אנו עושין כך כי אי אפשר לעשות בתפלין צורת סתומה שיצא בה אלפא דכלי עלמא, כי סתומה שאנו נוהגין לעשות בקספ"תורה דהינה שמיים הפרשה שלפניה באמצע שיטה ומקסיק כדי ט' אותיות ואחר כך מתחיל הפרשה שאחריה גם כן באותה השיטה, והיא נקראת סתומה אלפא דכלי עלמא, דסתומה מלפניה ומלאחריה, ואי אפשר לעשותה פה בתפלין, דכל פרשה היא בצמוד אחר; וכן אם ירצה להניח שיטה אחת חלק בתחלת פרשת "והיה אם שמע" ולהתחילה בראש שיטה שניה, זה גם כן איננה סתומה לכלי עלמא, דהיא נק להרא"ש ולא להרמב"ם, דלדידה היא פתוחה, וכיון שאי אפשר לעשותה סתומה לדברי הכל נהגו בהרמב"ם, לפי שכן עקר אף בספר-תורה אם אי אפשר לעשות לדברי הכל, כמו שכתוב ביו"ד דעה סימן ערה. ובט"ו המציא עצה לעשותה סתומה¹⁹⁸⁴ שיצא אלפא דכלי עלמא, דהינה שבפרשה ראשונה ושניה יעשה הכל כמו שכתוב בשלחן צריך, רק שבפרשה "שמע" בסופה יצא נוח פחות מדי ט' אותיות (קסה) קטנות¹⁹⁸⁵, וכן יצא נוח פחות מט' אותיות קטנות בתחלת פרשת "והיה אם שמע"¹⁹⁸⁶, דעל-דבריה שאין לה ט' אותיות במקום אחד כי אם על-ידי צירוף היא נקראת סתומה לכלי עלמא, וכן כתב בתשובת הרמ"ע מפאנו ובבבאר הג"א וכן משמע מפרי"מגדים שפ"ס הוא נהג לעשות כן. ודע דבר"עבד אפלו אם שני נוח כט' אותיות גדולות מקל צד גס"כ כשר, דלהרמב"ם היא סתומה ולהרא"ש היא פתוחה, וכתבנו לעיל בסעיף-קטן קנח בשם האחרונים דהסכימו להלכה כה"ש מלשינוי הנ"ל; ויש מהגדולים שנהגו לעשות כן לכתחלה, ונקרא נהרא ופשוטה, וצ"ע בבבאר הלכה: לז (קסה) עור הפתים. והוא הדין (קסו) עור התורא ותפ"ת, בין שפ"ת ונתפור בהפתים: (קסו) טהורים. דכתיב "למען תהיה תורת ה' בפיך"²⁰¹, מן המתב"ב, והוא

באר הלקב

דלא נכון לעשות כן דהו מורה קצת על פרשה שלאחריה שהיה פתוחה, אבל בד"עבד אפלו אם היתה פה חלק כדי ג' פעמים "אשר" אפלו הכי לא נתבטל שם סתומה מפלשת והיה אם שמע בין שלא התחילה בראש שיטה¹⁹⁸⁷, דכלל הדבר להרמב"ם ונקטנו קוטה העקר להלכה דסתומה היא כל שמתחלת באמצע שיטה, כן כתוב בספר מאמרמרדכי ושארי אחרונים וכן מוכח בביתיוסף ביו"ד דעה סימן ערה כמה שכתב בשם הר"י אפסנדרי שם וכן בבבאר הג"א כאן, ודע דבנה דארי"ן השתא ששיר בסוף שמע כדי ט' אותיות, דעת רב האחרונים וכמעט כלם (אפלו אותם החולקים על הט"ו וסבירא להו דלא מהני צירוף) שאפלו אם לא היתה נוח בתחלת ויהיה אם שמע כדי ט' אותיות אפלו הכי מקרי סתומה לדעת הרמב"ם¹⁹⁸⁸: * לדעת הרמב"ם. צ"ע במשנה ברוך כמה שכתבנו בשם הט"ו בנה. והג"ח כתב דלתחלה יש למען מלעשות פצצת הט"ו, וכתב הש"ס דמתקנה פוסקים מוכח דלא סבירא להו פלל הסב"א צירוף (וירצונו לוטר מדקתבו שאין פתוחה לעשות סתומה לדברי הכל, וגם מה שהקשה הביתיוסף בהלכות מורה סימן רפח על הא דהרא"ש והטור שם¹⁹⁸⁹), אבל אם כן יהיה ראיה מהרא"ש והטור לט"ו, ועל-ב"ת דבג"ה מהאחרונים שפסימן זה שלא מצאו עצה לעשות דבריו הכלל, ואם כן אין כאן פתוחה ולא סתומה וסללה, ומובט לעשות קצצת השלחן צריך שיהיה על-כ"ל פנים פשר בד"עבד בודאי, וכן בספר מאמרמרדכי מפסק דבריו של הט"ו משמע דמספיק שם אי מהני צירוף, ומכל מקום בודאי אין למען נהגה כה"ש, כי יש ראיה לדין מהרא"ש והטור²⁰⁰ כמו שכתב הג"א וכן הגאון רמ"ע מפאנו כתב כן והובא בתודשי רע"א ושארי אחרונים, כמו שכתבתי במשנה ברוכה. והנה כל זה שכתב בהשלחן צריך הוא לענין תפלין דרש"י; ולענין תפלין של רבנו תם בענין פתוחות וסתומות, דלדידה פרשה רביעית הוא קדם לפרשה שלישית, גם כן יתנהג באחד מאלו ה' אפנים, דהינה או שיעשה כלן פתוחות וכן שכתבנו במשנה ברוכה סעיף-קטן קסא וקמו שאנו נוהגין במדינתנו לענין תפלין דרש"י וקמו שכתב בהג"ה, ונהגה כמתקב"ב יעשה כן; פרשת קרח ונהה כי ובאף מתחיל בראש שיטה, ובסוף קרח לי מניחים חלק ט' אותיות, ובסוף ונהה כי ובאף אין מניחים חלק, ואם מניחים הוא פחות מט' אותיות, ואחר כך מתחיל פרשת שמע בקצה השלף והוא בצמוד תרביעי, והא בעינן סדרן, ובשפ"תה הוא מתחיל בראש שיטה ואחר כך חזר לצמוד שליש' לכתב פרשת ונהה אם שמע ומתחילה באמצע שיטה עליונה, שפניה לפניה חלק ט' אותיות ובסופה משיר חלק כדי ט' אותיות, כדי שפרשת שמע שאחריה תהיה פתוחה על-ידי זה; נמצא שפרשת קרח יל ופרשת ונהה כי ובאף ופרשת שמע הם פתוחות בין להרמב"ם ובין להרא"ש, ופרשת ונהה אם שמע היא סתומה לדעת הרמב"ם. ולהרב ט"ו גם כן הכל כנ"ל, רק דלדידה ישיר בסוף ונהה כי ובאף פחות מדי ט' אותיות קטנות וכן בר"ש פרשת ונהה אם שמע יצא נוח פחות מדי ט' אותיות קטנות, שעל-דבריה תקרא פרשת ונהה אם שמע סתומה לכלי עלמא: * עור הפתים. צ"ע במשנה ברוכה כמה שכתבנו: והוא הדין עור התורא וכו'. על-יבן הסופרים שפניחים בין הבית להתורא עורות ושנים אשר מאשפות ירימו וממנועלים קרועים, ידעו כי עברה היא ב"נס, אחרי שהוא מחבר להבית צריך להיות נוקא מעור כשר כמאודו ממש, כן כתב בספר לשכת הסופר; ולכתחלה בודאי הדין עמו, אף לענין ד"עבד יש לענין לפי מה דכתב הפרי"מגדים לקמן בסעיף מו דמה דהצריך רמ"א לזכ"כ כשר הוא למענה ולא לענובא כיון דהדובוק אינו תפ"ס, מפילא אין אפ"דא כמה מדבק, ואם כן לכתחלה הכי נמי בעיננו לא דמי לעור התורא והפצ"תא דחיוכן הוא מצד הדין על-יבן פ"תהו טהורים, מה שאין כן בנה, וצריך עיון: * מעור בהמה וכו'. וצ"ע ברכ"משה שכתב דאין עושין מעור ה"ג משום דאבעיא דלא אפשרא בשבת קח. ולכאורה יש לענין, דהלא הרמב"ם כתב הש"ס שאין מוכיין על עור ה"ג מפני שאין ה"תמא פוסקת בעבודתה, משמע מנה דשאר עור פוסק ה"תמא על-ידי העבוד, ואם כן הרמב"ם שפוסק דעור הבית מתר על עור שאינו מקב"ב יתה מתר אפלו על עור ה"ג, ויש לרחות: * טהורים. צ"ע במשנה ברוכה. על-יבן אם נהמנה לו איה ספק בעור הפתים אם הוא טהור יש להחמיר, דספקא דארי"א הוא, ואפלו כרצונות יש להחמיר. פרי"מגדים בסעיף-קטן כו, וישמעל שחזר מפה שכתב בפתיחתו להלכות תפלין בענין זה, ע"ש²⁰², גם מה שכתב שם בפתיחה דעור הבית של יד שצריך להיות מעור טהור הוא מדרבנן בעלמא, גם זה אינו לענין דעתי, דלפי זה הנה לה להמירא לתרין דקאי לשל"י דאין בו

שער הציור

(קסג) אליה רבה והג"א ופרי"מגדים: (קסד) הג"א ויש"א: (קסה) פרי"מגדים: (קסו) מרדכי בהלכות קטנות הלכות תפלין:

הלכות תפלין סימן לב

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק קסג]

ובדיעבד יש להקל פשמייה רק פמלא טי' אותיות קטנות¹⁹³.

193) והחז"א (אוי"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ונראה דהנהגין) כתב שאם לא הניח רווח כמלוא שתי אותיות קטנות [שבין תיבה לתיבה] מלבד שיעור תשע אותיות קטנות, פסולות התפילין בדיעבד. ובשו"ת נודע ביהודה (יו"ד מהדו"ת סי' קע) ובמחצת"ש (ס"ק מוז) מבואר שיש לשער תשע אותיות עם רווח בין אות לאות, כדרך כתיבה.

[משנב ס"ק קסד]

הקט"ז המציא עצה לעשותה סתומה¹⁹⁴ וכו', שפפ"שה ש"שמע" בסופה בניית נוח פחות מקדי ט' אותיות קטנות¹⁹⁵, וכן בניית נוח פחות מט' אותיות קטנות בתחלת פ"שה ו"היה אם ש"מע"196.

194) והיינו שהוא סובר שאפשר לצרף שיעור תשע אותיות משתי שיטות, ומעיל אף לדעת הרא"ש הסובר שכשמניח רווח בשיעור תשע אותיות בתחילת השיטה או בסוף השיטה שלפניה, נחשבת כפרשה פתוחה, מי"מ כל זה דוקא כשהרווח הוא במקום אחד, אבל אם שיעור תשע אותיות מצטרף מרווחים שבשתי שיטות נחשבת הפרשה על ידי זה כפרשה סתומה. וטעמו, שכיון שאין שיעור רווח תשע אותיות במקום אחד, שוב אינה פתוחה.

195) ואף שכשעושה כן לא יהיה בין פרשה לפרשה רווח בשיעור שלש פעמים 'אשר', שהוא לכל הפחות כשיעור עשרים ואחת אותיות קטנות (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' יב), ומבואר לעיל (ס"ק קסג) שרווח בשיעור תשע אותיות קטנות (ולא גדולות) בין פרשה לפרשה מעיל רק בדיעבד, מי"מ סבר שעדיף לעשות כן מאשר להניח רווח בשיעור שלש פעמים 'אשר' ויהיה במקום אחד רווח בשיעור תשע אותיות קטנות ותהיה הפרשה פתוחה לפי הרא"ש [ונראה שו"ת אגרות משה שם].

196) והחז"א כתב (אוי"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ונראה דהנהגין), שאף על פי שמעיקר הדין יש לסמוך על דעת ה"ט, מי"מ אולי אין כדאי להיכנס לתוך הדק כדי לצאת דין לכתחילה לדעת הרא"ש, בזמן שלבד נוקפו אם יש שיעור רווח בשניהם יחד כשיעור שלש 'אשר', אמנם, אם בטוח הוא שיש שיעור שלש תבות של שלש אותיות בשניהם ביחד, וכל שכן אם יודע שיש כשיעור שלש 'אשר' בשניהם ביחד, אפשר לעשות כדברי ה"ט. ומי"מ אם עשה כדברי הרמב"ם גם כן מדה היא, וכמדומה שכן ראוי להנהיג בזמנינו שחסר הדקדוק לכתחילה.

ובספר ארחות רבנו (ח"א עמ' ל) כתב, שהחז"א מדד בסרגל מדויק לפי אותו הכתב שיעור שמונה יודיין בסוף פרשת 'שמע', ושיעור שמונה יודיין בתחילת השיטה של פרשת 'יהיה אם שמוע', ואמר שאם יוכלו לדייק כן שלא יהיה פחות משבעה יודיין ולא יותר משמונה יודיין, נכון לעשות כן, ואם אי אפשר לצמצם עדיף לעשות כדעת הרמב"ם. אכן הוראתו הכללית היתה לעשות כדעת הרמב"ם והשו"ע, להניח תשע אותיות בתחלת פרשת 'יהיה', כמבואר בספרו (מאיר עה תפילין עמ' שג בשם הגר"ח קניבסקי, תשובות והנהגות ח"א סי' לט).

ובביאור דברי החז"א שראוי להניח חלק שלש פעמים 'אשר', שהוא לכל הפחות כשיעור עשרים וארבע אותיות קטנות [שו"ת שבט הלוי ח"ה סי' יב], אף שעל ידי כך יהיה בכל שורה יותר מתשע אותיות קטנות, כתב בשו"ת שבט הלוי (שם) שלא חשש לזה החז"א מפני שבשאר הפרשיות שבתפילין יש כשיעור שלש פעמים אשר בסוף כל פרשה, ויכר על ידי כך שאינו מחשיב הפסק בין הפרשיות על ידי אותיות קטנות אלא על ידי גדולות, ועוד, שבמה שיש במקום הרווח תשע אותיות קטנות אין חיסרון כל כך, שהרי לרמב"ם פרשת 'יהיה' סתומה מחמת

שאינה מתחלת בראש השורה, ואף לרא"ש שהיא פתוחה, הלא פתוחה כשר בדיעבד כמבואר ברמ"א. אכן העיר על דברי החז"א שלכאורה אין צורך דקדוק כל כך במדידה, מפני שאפשר להניח חלק כשיעור חמש או שש אותיות קטנות בכל שורה, ואין צורך להקפיד להניח דוקא כשמונה אותיות קטנות, וסיים, שכמדומה שכך נהגים לעשות.

ואף הערוך השלחן (ס"ג) כתב שרוב גדולי ישראל הסכימו לעצת ה"ט, ושכן עושים ברוב תפוצות ישראל, וכן מבואר בדת קדושים כאן, וכן כתובים התפילין של הגר"ש אלישיב והגר"ח קניבסקי (מאיר עה שם).

[ביה"ל ד"ה ואם]

פ"ן שלא התחילה בראש שיטה¹⁹⁷ וכו', שפפ"שה אם לא הניח נוח בתחלת ה"ה אם ש"מע כדי ט' אותיות אפילו ה"ה מקרי סתומה לדעת הרמב"ם¹⁹⁸.

197) והחז"א (אוי"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ונראה דאם) כתב שאם הניח בשיטה האחרונה של פרשת 'שמע' רווח בשיעור תשע אותיות וגם רווח לתחת 'יהיה', צ"ע מה דעה, שכיון שהיה יכול לכתוב תיבת 'יהיה' ולא כתב, הרי זה מורה שהיא פרשה פתוחה.

198) משמע מדבריו שאף אם הניח כשיעור אות אחת או שתיים [גדולות] נקראת הפרשה סתומה, אמנם במשנ"ב (ס"ק קסב) כתב, שלדעת המאמר מרדכי באופן זה נחשבת הפרשה לפתוחה [בדיעבד].

[ביה"ל ד"ה לדעת]

מה שהקשה הבית יוסף בהלכות מזוזה סימן רפת על קא דקרא"ש ה"טור שפ"ה¹⁹⁹ וכו', כי יש קצתה לדינו מקרא"ש ה"טור²⁰⁰.

199) ומנהג בני ספרד הנגריים אחר הבי"י [שהקשה על הצירוף, ולא נתן עיצה לעשות כ"ו], כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ג תשובה ז) שאין מועיל צירוף, וכפי שנקט המאמר מרדכי המובא בביה"ל כאן, ומטעם זה כתב בשו"ת אור לציון (שם), שכן ספרד לא יניח תפילין של בן אשכנז, ואם אין לו אחרים, יניח בלי ברכה, אלא אם כן נכתבו בשיטת השו"ע הרב בלא צירוף [ומצד שינוי צורת האותיות, כתב שם שאין חשש בדבר, ורק לכתחילה יש להקפיד על כך משום שינוי מנהג אבות].

200) והחז"א (אוי"ח סי' י ס"ק ב ד"ה ועוד) כתב שגם מהרמב"ם משמע שאם הניח בסוף השיטה כשיעור כמה אותיות אינו צריך להניח גם בשיטה שלאחריה כשיעור תשע אותיות כדי תחישב כפרשה סתומה, אלא די בכך שיניח כשיעור להשלמת תשע אותיות יחד עם השיטה שלפניה.

[משנב ס"ק קסו]

הקתיב "למנין תהיה תורת ה' בפיך"²⁰¹.

201) ואף לענין שאר ספרים שאינם תנ"ך, אשר יש בהם שמות שאינם נמחקים, כתב בביה"ל לעיל (ס"ב ד"ה תורת ה') שאסור לכתבם על עור בהמה טמאה.

ולענין כתיבת התפילין על עור בהמה טהורה שנולדה מטמאה, כתב בביה"ל לעיל (שם ד"ה הטהורים) בשם שו"ת יד אליהו (סי' ב) שהעלה להחמיר, שאין עורה חשוב כעור בהמה טהורה לענין זה. אולם לענין עור בהמה טמאה שנולדה מבהמה טהורה, כתב שם שמוותר לכתוב עליה את פרשיות התפילין.

[ביה"ל ד"ה טהורים]

הקש"ע שחזר מפה שקמב בפתחתו להלכות תפילין בענין זה, ע"ן שפ"ה²⁰².

202) שכתב שם שיש להסתפק אם מה שצריך שיהיו הרצועות מעור בהמה טהורה, אם מן הטהורה הוא, או שמא מדרבנן, ונפקא מינה אם יש להקל בספיקו כשאינו יודע מאיזה עור נעשו.

הלכות תפילין סימן לב

ביאורים ומוספים

(205) ולענין כתיבת התפילין על קלף, כתב בביה"ל לעיל (סי"ב ד"ה יהיה הקלף) שערור שליל יותר טוב, משום שעדיין לא יצא לאוויר העולם, וראה שם מה שכתבנו בטעם הדבר בשם ספר התרומה והרמ"ע מפאנו.

[משנ"ב ס"ק קעא]

רוב הפוסקים חולקים עליו ומצרכי עבוד, ונגם לשמחה (206).

(206) ולענין עשיית ריבוע התפילין בעזרת מכונה חשמלית, כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' ד אות ט) שמכיון שצריך להחזיק כל הזמן את הבית בידיים ולסובבו, בודאי נחשב מעשה בידיים.

[ביה"ל ד"ה היכא דאפשר]

ואם יצדמן אינה ספק בהעבוד דעור הקתים יש להקל. דהרי כעין ספקי ספקא, פן משמע מהפריימגדים במשפחות יתב סעיף קטן לא (207).

(207) מבואר מדבריו, שסובר שספק ספיקא מועיל לענין ברכה, וראה מה שכתבנו בזה לעיל (סי' יא ס"ק ו) לענין ספק ספיקא בברכת הציצית.

[משנ"ב ס"ק קסו]

ואין חלוק בין השל-ראש או השל-יד (203).

(203) ואף על פי שבתפילין של יד אין כתוב שי"ן, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק כז) שמ"מ אין לחלק, וגם תפילין של יד נכללו בדין 'מן המותר בפיר' מדאורייתא. והוכיח בביה"ל (ד"ה טהורים) שהוא מהלכה למשה מסיני, ודלא כהפמ"ג (פתיחה להל' תפילין) שכתב שאינו אלא מדרבנן.

[משנ"ב ס"ק קסז]

ואף-על-פי שהוא נק, שפיר מקרי עור (204).

(204) ומ"מ כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' יד) שעדיף לעשות את התפילין מעור בהמה גסה, משום שבעור דק נעשים נקבים שלדעת כמה מן הפוסקים פוסלים את התפילין, וכיון שהעושה תפילין מבהמה גסה ניצול מזה, גדול שברו מן השמים, וכן נוהגים היום.

[משנ"ב ס"ק קסח]

דגם עורו נקרא עור, ואף-על-גב דהוא נקרא קשור לענין טמאה, מכל מקום לא גרע מעור עור (205).

ד' ר' כ' אב תשע"ה

באר הגולה

ד טור בשם ספר הטורוקה ה שם הסמיג והרא"ש קהלכות ספרותורה פשוט עמוד לשפה והקמדים לא מצורף ו קמחות לו

הלכות תפלין סימן לב

או טרפה שלקחם. וירשאי לעשות (נד) (קסז) מקלף או מעור (נס) (קסח) שליל: הגה וכן הרצועות יכול (קסט) לעשותן מקלף ועור שליל (מרכי הף צד). הצריך שהיה (קע) *מעבד לשמו (קעא) *היקא (נו) [טו] דאפשר: לח *יעשה ארבעה בתים (זו) [זו] (קעב) *מעור אחד לשליראש

באר היטב

אחדרי. עין מ"א. ואמרו אחכמה לדעת מה יעשה בתפלין של רבנו תם בענין פתוחות וסתומות הואיל ופרשה ד' הוא קדם לפרשה ג', הגה זהו פשיטא, להרכיב ב"י פרשת קדש ופרשת וקנה כי ובאף מתחילין בראש שיטה ובסוף קדש לי מניחים חלק ט' אותיות ובסוף וקנה כי ובאף אין מניחים חלק, ואם מניחים הוא פחות מט' אותיות; ופרשת וקנה אם שמע מתחילים באמצע שיטה עליונה ומניח לפניה חלק ט' אותיות, ובסוף פרשת וקנה אם שמע מניח חלק כרי ט' אותיות, ופרשת שמע מתחיל בראש שיטה; גמצא פרשת קדש לי ופרשת וקנה כי ובאף ופרשת שמע הם פתוחות בין להקמדים בין להראש ופרשת וקנה אם שמע היא סתומה לדעת הרמב"ם. ולהרכיב ט"ז. פרשת קדש לי ופרשת וקנה כי ובאף מתחילין בראש שיטה, ובסוף קדש לי מניחים חלק כרי ט' אותיות, ובסוף וקנה כי ובאף מניחים חלק פחות מט' אותיות, ופרשת וקנה אם שמע גי' נוח בראש פחות משעור ט' אותיות ובסופה מניח חלק שעור ט' אותיות, והפרשה שמע מתחיל בראש שיטה וק"ל. אף את זה על"ע לפי מה שכתב המ"א בסימן לר סי"ב: וי"מ צריך לכתבן בסדרן כמ"ש סימן לב סי"א לכן צריך שיהיה חלק פרשה וקנה אם שמע וקחב פרשת שמע בקצה הקלף ואח"כ וקחב פרשת וקנה אם שמע באמצע עכ"ל, א"כ כשמוניח בסוף פרשת וקנה כי ובאף חלק פחות מט' אותיות להרכיב ט"ז או לא מניח חלק כלל להרכיב ב"י ואח"כ מתחיל לכתב פרשת שמע בקצה הקלף בראש שיטה, וזהו להקמדים פתוחה, אבל להראש סתומה, ועין בעזרה ב' להקמדים דפתוחות, ולאחר עיון ראיתי דלאו כלום היא, דלאחר שקבא וקנה אם שמע למעלה יתקן אז ויעשה פתוחה וזהו מהני, כמבאר בי"ד סימן רעה סעיף א' בהג"ה, ועין הרמ"ע מפאנו סימן לו ועין ע"ת ובתשובת רמ"א סי' כה: (נד) מקלף. ולכתחילה נשים הקלף של עצים שקורין בלא לראש שמעבדין בהן העורות, מ"א: (נס) שליל. והיא מן הפכוה: (נו) דאפשר. ואם אין לו קלף אחר יניחם בלא ברכה, ב"ח, והמ"א כתב דכדאי הוא הקמדים לסמך עליו ולברך ע"ש וע"ל סי' ט סק"ו מו"ש: (זו) מעור א'.

משנה ברורה

ובין (קסו) דאות ש"יין שהוא מרמז על שם שר"י נקמט בעור התפלין הוא בכלל תורת ה' ואין חלוק (קסח) בין השליראש או השליראש (נד-קסז): (קסז) מקלף. ואף על-פי שהוא נק, שפיר מקרי עורא: (קסח) שליל. דגם עורו נקרא עור, (קסט) ואף-על-גב זהו נקרא בשור לענין טמאה, מפל מקום לא גרע מעור עוף (קסז): (קסט) לעשותן מקלף. רק שישחירו, ורצועות שחרות הלכה למשה מסיני: (קע) מעבד לשמו. ואם העבוד היה רק לרצועות, (קע) לא מהני להבתיים דקדושתן חמורה: (קעא) היקא דאפשר. כי הרמב"ם סבירא לה (קעא) דלא בעי כלל עבוד עור הבתיים, דאדרבה יותר חזק הוא כשלא נתעבד, משום הכי כשר אפילו עור שאינו מעבד כלל. וכל-שכן דלא בעי עבוד לשמה; ורב הפוסקים חולקים עליו ומצרכי עבוד, וגם לשמה (קסז), ופסק השולחן-אר"י דהיקא דאפשר בעי לשמה, אבל היקא דלא אפשר למצא חפוי הבתיים מעור המעבד לשמה, מטר לסמך על דברי הרמב"ם מלהתבטל ממצות תפלין, (קעב) וכשמצא אחר-כך מעור המעבד לשמה יגנו הבתיים אלו ויעשה מעור המעבד לשמה; ונתלקו האחרונים אם לעת-עתה יניחם בברכה או בלא ברכה, והברכ"י וסוף הסכים להמגן-אברהם דיוכל לברך, ועין בבאור הלכה: לח (קעב) מעור אחד. וחתוכות עור תפורים יחד,

באר הגולה

ש"יין, ומה שקחב הפרימגדים בנה הוא חזק גדול: אלא נראה פשוט דסיבא לה להקמרא דכיון דהלכה למשה מסיני הוא אפילו על התפירות, שהיה נחפרין הבתיים ונקא בגידיו טהורים, לל"שפן על הבתיים גפניהו שהיה מעור טהור, ולא צריך לזה הא דרכי יוסף, וכעין זה כתב רש"י מקחות מב עמוד ב ד"ה פסולות ע"ש, ואין זה בכלל אין ענין קל"יחוקר מהלכה, גדלי מלתא בעלמא הוא, ואחר הקמקשה הגמרא: והאמר אביי ש"יין של תפלין וכו' הנה יכול לתוך דקאי על שלירא וקחשתו על זה מהביתא הקמקשה השתא, אף לא רצה להאריך בנה, וכמו שכתבו בעין זה בכללי הש"ס, עין בגליון הש"ס להגאון ר' עקיבא איגור, והנראה לעניות דעתי סתמי: * מעבד לשמו. ועבוד זה לכלי עלמא לאו מהלכה למשה מסיני הוא, ומה דצריך עבוד הוא משום לשמה, דכל דבר קדשה בעינו לשמה, פרימגדים באשלא-אברהם סעיף-קטן יב: * היקא דאפשר. עין במגן-אברהם שכתב דאם אין לו קלף אחר יכול לברך על זה, ודכדאי הוא הרמב"ם לסמך עליו ולברך דגם רש"י סבירא לה כן, עין שם. ולכאורה אין מקל המגן-אברהם לענין ברכה רק באם היה מעבד ושלא לשמה, אבל לא בשאינו מעבד כלל, דזה לא מצינו לרש"י. איכרא משה גדולה לנו הגמרא את מקורו דהרמב"ם מהא דצורבין צו דעור הבתיים הוא קצין עור קמיש שהוא עור שאינו מעבד כלל, ותוין מנה דסיגנן כתנא קמא דרשב"ג ולא ברשב"ג, עין שם, אס"כ מפיא מוכח דרש"י שהוא פוסק כתנא קמא דרשב"ג מטר אפילו עור שאינו מעבד כלל, דאי לא הכי אטמאן תרמיה האי סוגיא דצורבין: מקל מקום לעניות דעתי צריך עיון אעקרא דדינא אם יש לסמך על המגן-אברהם שפסק לענין ברכה אף שהפרימגדים חסדים עמו, ודלא כפ"ח ואל"ה רבה, ודלא כהג"א כתב

בבאור בסימן לג סוף סעיף ג דברי הרמב"ם שמקל בנה לענין לשמה לכאורה צריכים עיון, דהלא הוא עצמו כתב אם חפן עובר-גלולים להבתיים או תפן פסול, מפני שעשתו ככתובתן מפני הש"יין [ורוצה לומר, אס"כ הכא נמי יהיה העור מעבד לשמה מפני הש"יין], ותרין על זה דהרמב"ם אויל לשיטתו דלא מצריך עבוד לכל כתב שכתבשה, שהרי במקוזה לא מצריך עבוד אלא בספרות-ורה ובתפלין [וכנתת הגמרא: עבוד לשמה אינו מצריך במקוזה אבל עבוד מצריך, כמו שקחב הרמב"ם בהלכות תפלין בפרק א], ואס"כ לפי זה, לפי מאי דאנו פסקינו לקמן בסימן לט סעיף ב דרעיות הבתיים הוא ככתובה מפני הש"יין, וכדאיתא בסור ופסקינו נמי ביונה-דעה רחב לענין מוזהר דלא פותה דהרמב"ם, דאף דהשלחן-אר"י שם כתב רק דצריכה עבוד לשמה לכתחלה, כל האחרונים חלקו על זה, עין בט"ז שם, ובאפילו להש"ך שם על-גל-פינים בלא ברכה, וגם הגמרא כתב שם דכל הפוסקים חולקים אהרמב"ם, אס"כ למה נקל הכא דיהא מטר לברך בעור שאינו מעבד לשמה? וצריך עיון למעשה. ואם יודמן איזה ספק בהעבוד עור הבתיים יש להקל, דהרי בעין ספק-ספקא, כן משמע מהפרימגדים במשבעות-זחב סעיף-קטן ל'א (קסז): * יעשה ארבעה בתים וכו'. עין במגן-אברהם בשם הפ"ח דעל-ידי תפירה לא תשיב בעור אחד; ועין במתצית-השקל והוא הדין דבוק לה"ח; ובהנהגות הגמרא צאנזאר כתב דעל-ידי דבוק לכלי עלמא מהני, ובחמס"סופר שהבאתי במשנה ברורה פתב להפוך, ולפי מה דנמצא באור זרוע משמע דשינון שוין וכמו שיתבאר אחר-כך. כתב במתצית-השקל דהוא הדין המעשים מעור אחד אלא שחוחכים מסופו רצועות ומכל מקום באמצע נשארו מחברים, ואחר-כך שוב מחברים הרצועות יחד, וכוה נעשו הבתיים לדעת הפ"ח פסולים, בין דעל-גל-פינים קרויים בכל צדדי הבית, ולדידה התפירה והוא הדין דבוק אינו עושה חבור, עד כאן לשונו, אמנם בפרימגדים כתב וזה לשונו בסעיף-קטן נב: ונאוי לעשות הכל מעור אחד ממש, ודיעבד הסופרים חותכין למעלה ולמטה מחבר, עד כאן לשונו, ונראה לי להביא ראיה להסופרים דזה מקרי עור אחד ולא הוי בכלל שנים או שלשה זכרונות, דהא כל חילם של הפתומים דסבירא להו עור אחד הוא לעפוכא הוא משום דאפשר תפלין דמי לגט, ובגט פסק באבר-העור סימן קל סעיף ז בהג"ה דרובק הוא חוש פסול, משום ספר אחד אמר רתמא ולא שנים או שלשה ספרים, והוא הדין בעניננו, ודלא לענין גשין גופא מסיק המבאר שם בדין כ ע"ב דהיקא דמערה שרי משום דהוא מקרי עיון ספר אחד, ש"לפי נראה דבזה לכלי עלמא מהני תפירה או דבוק, ולא דמי למה דהביא במתצית-השקל בריש סימן לג בשם הפ"ח דהתם מצרי ששאר כך גלי תקון, ומצאתי בפתחי-תשובה על ארבע-תיים בריש סימן לג שגם הוא מצידן, אף לא הביא הראיה שלנו, ולפי זה פשוט דאפילו אם נעשה נקב קטן בהעור במקום הרובע כמו שרגיל, אפילו הכי לא אבד ממנו שם עור אחד על-ידי זה, ואפילו אם נתקלקל הרובע על-ידי זה מקל מקום מהני תקון אחר-כך: * מעור אחד. עין במשנה ברורה מה שכתבנו כי יש מחמירין דלא תשיב חבור, הינו הפ"ח, וכן בספר

שער הציון

(קסו) שפת כח ע"ב: (קסז) פרימגדים: (קסט) בית-יוסף: (קע) פרימגדים: (קעא) ט"ז ובתוספת באור: (קעב) ב"ח:

